

De Europese Natuurherstelverordening verplicht lidstaten om aangetaste natuur te herstellen. Om het effect van maatregelen te kunnen meten is inzicht nodig in de staat waarin de natuur zich nu bevindt: de basislijn. Later kan dan de trend worden vastgesteld om te evalueren hoeveel verbetering er is opgetreden. Biedt de Nederlandse Bosinventarisatie (NBI) houvast om voor Amerikaanse vogelkers zo'n basislijn vast te stellen?

tekst Gert-Jan Nabuurs, Niamh Kelly & Bas Lerink (allen Wageningen Environmental Research), Robin Zwijgers & Sander Teeuwen (Probos)

Vogelkers-verjonging

foto Gert-Jan Nabuurs

De Amerikaanse vogelkers onder de Natuurherstelverordening: een basislijn

> Volgens de Natuurherstelverordening uit 2024 zijn de EU-lidstaten verplicht 'maatregelen te nemen die nodig zijn om de conditie van de gebieden van habitattypes die niet in goede staat zijn, weer in goede staat te brengen'. In 2030 moet dat al in 30 procent van die gebieden gebeurd zijn. De Natuurherstelverordening is de eerste bindende verordening die specifiek gericht is op het herstel van de natuur en hij is bedoeld om de biodiversiteit te vergroten, klimaatverandering tegen te gaan en internationale natuurdoelen te halen. Maar wat die 'goede staat' is, is erg onduidelijk en ook hoe die moet worden vastgesteld. Dit vaststellen gebeurt met indicatoren. Eén van de indicatoren in de verordening om de conditie van het bos op vast te stellen is: 'aandeel inheemse boomsoorten'. Omdat de Amerikaanse vogelkers onder de exoten valt, zal deze volgens

de verordening bestreden moeten worden, te beginnen met de habitatbossen die niet in goede conditie zijn. Maar om het effect van maatregelen te kunnen meten, zal ook inzicht nodig zijn in wat de staat is zonder maatregelen te nemen: de basislijn. Later kan dan de trend worden vastgesteld om te kunnen evalueren hoeveel verbetering is opgetreden per habitatgebied en voor het hele land. In deze studie kijken we naar één indicator: het aandeel Amerikaanse vogelkers en of de Nederlandse Bosinventarisatie (NBI) daar voldoende gegevens voor kan aanleveren.

Basislijn voor vogelkers

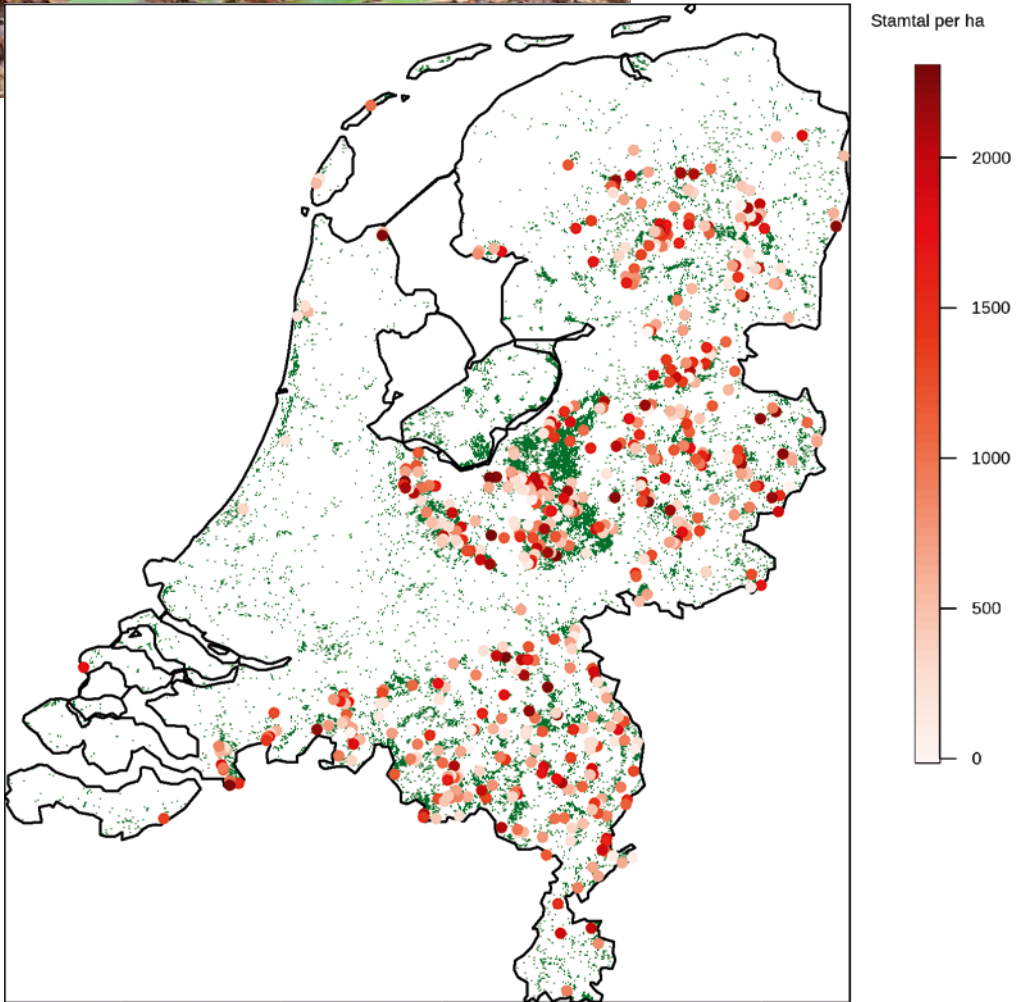
Weinig boomsoorten zijn zo omstreken als de Amerikaanse vogelkers. Al in de 17^e eeuw is de soort in Nederland geïntroduceerd voor kwaliteitshoutproductie en later als bodemverbeteraar

in de eerste generatie grove dennen. Maar al snel slaat het sentiment om als na de velling van de eerste generatie grove dennen de vogelkers zich massaal uitbreidt op de kapvlaktes en de volgende generatie grove den hindert. In de jaren 60 van de vorige eeuw krijgt hij de naam 'bospest'. Ondanks enorme investeringen in bestrijding breidt de soort zich alleen maar verder uit. Mede door de onmogelijkheid om de soort te verwijderen uit het Nederlandse bos, en mede door wetenschappelijke inzichten die ook wijzen op de rol van de soort in de bosontwikkeling, ontstaat sinds de jaren 2000 een wat positievere kijk op de soort. Onze vraag is: kunnen we op basis van de bosinventarisatie een basislijn vaststellen oftewel aangeven hoeveel vogelkers er eigenlijk in de huidige en recente situatie is? En waar komt de soort voor en hoe ontwikkelt die zich? Deze

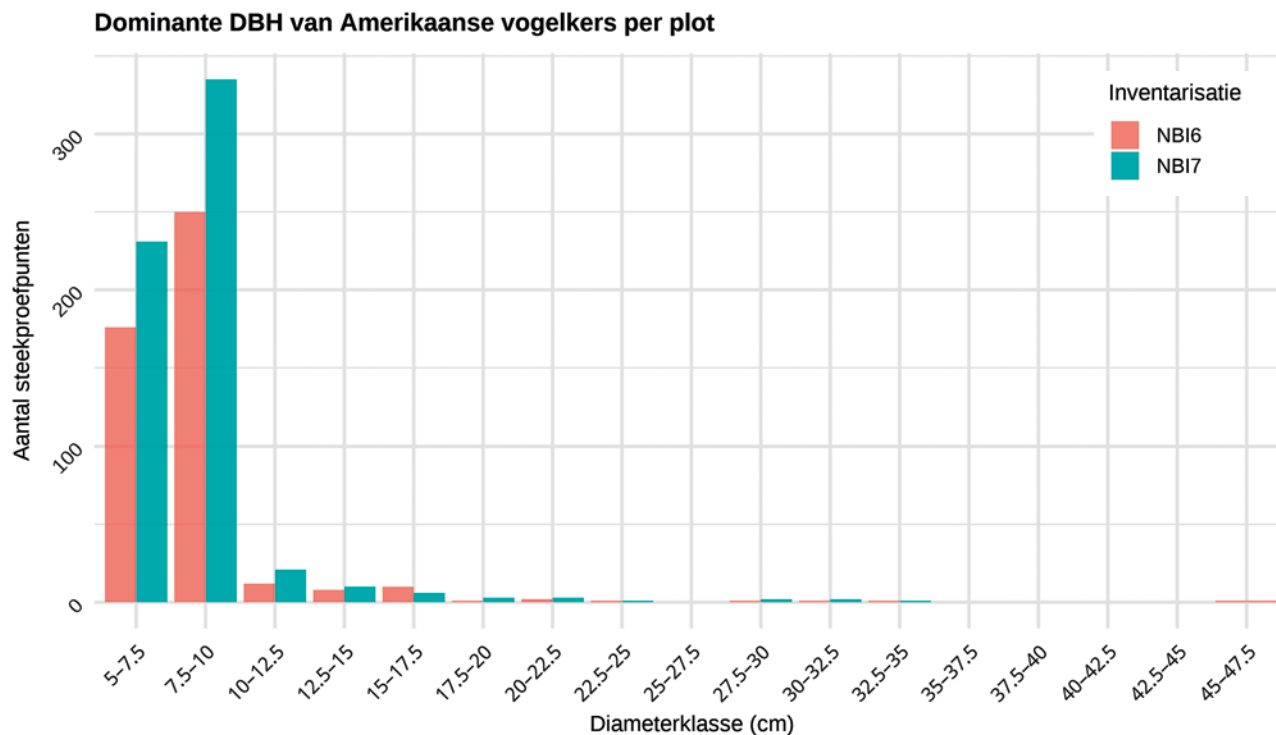
informatie kunnen we (deels) halen uit de gegevens van de NBI, waarvan de meest recente cyclus (NBI-7) in 2021 is afgerond. De inventarisatie wordt uitgevoerd op een regelmatig grid van vierkante kilometers in Nederland waarbinnen een steekproefpunt met een straal tot 20 meter is geselecteerd. Zo worden op meer dan drieduizend steekproefpunten alle bomen dikker dan 5 centimeter opgemeten, inclusief boomkenmerken als soort, diameter op borsthoogte (dbh) en boomklasse. Ook wordt van één of meerdere proefbomen zowel de diameter als de hoogte bepaald. Elk steekproefpunt is dus een heel klein 'monster' van die vierkante kilometer. Elk punt afzonderlijk zegt niet veel over aanwezigheid van vogelkers in die vierkante kilometer, maar op nationale schaal kan hieruit wel de trend van Amerikaanse vogelkers worden gehaald. Dit laat ook meteen de beperking zien van de gegevens: lokaal niet representatief, maar nationaal wel.

Verspreiding

Figuur 1 laat de verspreiding zien van Amerikaanse vogelkers in Nederland. Duidelijk is de grote verspreiding op alle zandgrondgebieden inclusief de duinen en de eilanden. Vogelkers komt niet of nauwelijks voor op de rijkere gronden. Een uitzondering op de zandgronden vormt Kroondomein Het Loo. Hier was in de jaren 70 en 80 de graasdruk zo groot dat zelfs deze soort werd

Figuur 1. Voorkomen van Amerikaanse vogelkers in de NBI-7 met stamtal per hectare voor bomen >5 centimeter diameter op borsthoogte (dbh).

Figuur 2. Bosinventarisatie NBI6 (2012-2013) en NBI7(2017-2021): dominante diameter op borsthoogte (dbh) van Amerikaanse vogelkers per NBI-plot. Diameterklasse is per 2,5 centimeter; klasse 3 loopt van 5 tot 7,5 centimeter dbh. Tussen NBI-6 en 7 neemt het aantal steekproefpunten waar vogelkers voorkomt sterk toe, en de soort neemt ook in dominante dbh toe.

afgevreten. Daarna is vogelkers consistent en intensief bestreden.

Figuur 2 laat zien dat de vogelkers wijdverbreid (groot aantal steekproefpunten) is, maar vooral in de dunne diameterklassen. In de NBI worden alleen bomen opgenomen die dikker zijn dan 5 centimeter op borsthoogte en dat formaat en dikker komt al voor op ongeveer 16 procent van alle NBI-steekproefpunten. De vogelkers schuift tussen de inventarisaties nauwelijks op in de diameterklassen, maar blijft in deze periode in de onderlaag aanwezig. Kennelijk wordt hij rond de 10 centimeter dbh weggezaagd. Uit figuur 1 en 2 is op deze manier een basislijn van voorkomen en trend van de vogelkers te destilleren. Langer terug kijken naar bijvoorbeeld de 5e en de 4e bosinventarisatie is niet zinvol vanwege grote methodeveranderingen tussen de inventarisaties. Ook zijn de NBI-steekproefpunten erg klein; ze beslaan ongeveer 0,03% van het Nederlandse bos. Toch heeft een NBI landelijk nut om een basislijn te kwantificeren, niet alleen in dit voorbeeld van de Amerikaanse vogelkers, maar ook voor trends bij andere (exotische en inheemse) soorten. Effecten van maatregelen onder de Natuurherstelverordening zullen namelijk ook landelijk meetbaar moeten zijn. Daarnaast zal mogelijk extra monitoring nodig zijn in die habitatbossen waar maatregelen zijn genomen. Dit zou kunnen door de NBI aan te vullen met een gerichte monitoring in die habitatbossen. Op die manier kan waarschijnlijk sneller en nauwkeuriger een beeld ontstaan van het effect van die maatregelen onder de Natuurherstelverordening.<

Foto Bas Lelink

gert-jan.nabuurs@wur.nl